

Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Oktatás és Társadalom
Neveléstudományi Doktori Iskola

Vida Gergő

**KATEGÓRIÁK FOGSÁGÁBAN
HAZAI SNI INTEGRÁCIÓ HATÁSVIZSGÁLAT A
PEDAGÓGUS ATTITÚD ÉS A TANULÓI
TELJESÍTMÉNY TÜKRÉBEN**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezető

Dr. habil. Híves-Varga Aranka

Pécs,
2018

A disszertáció témája

A disszertáció a hazai köznevelés rendszerén belül a 8 – 16 éves sajátos nevelési igényűek, különös tekintettel a tanulásban akadályozott és az enyhe fokú intellektuális képességzavarral (*Lányiné, 2017*), valamint tanulási és vagy figyelemzavarokkal küzdő tanulók inklúziójának hatásvizsgálatára épül, azt kvantitatív eszközrendszerrel vizsgálja. A vizsgálat a 2015/16-os és a 2016/17-es tanévben zajlott a pedagógus attitűd és a tanulói teljesítmény aspektusából Baranya megye iskoláiban.

A disszertáció problémafelvetése

A befogadás és a tanulói teljesítmény és sikeresség vizsgálata hazánkban a sajátos nevelési igényű tanulók esetében előzmény nélküli. Nemzetközi kutatások a befogadó iskolai közeg és a tanulói sikeresség kapcsolatát evidenciaként kezelik (*Dyson, Farrell, Polat, Hutcheson, és Gallannaugh, 2004*), de ennek bizonyítása kvantitatív eszközökkel nem történt meg hazánkban. Az említett kutatások alapján elmondható, hogy inkluzív iskolai közeg csak befogadó tanári attitűd mellett valósulhat meg. A kutatás során készített adatbázis, valamint a kutatás időszakában érvényes makro statisztikai adatok azt mutatják, hogy a vizsgált csoport leszakadása évről évre fokozódik. Ez indokolja az SNI integráció hatékonyságának vizsgálatát. A hatékonyságvizsgálat során a pedagógusok attitűdvizsgálata és a tanulók teljesítménye mellett a kutatás során érvényes törvényi közeg elemzése és a vizsgált intézmények inklúziós indexe is releváns mértékben feltárásra kerül.

A disszertáció szerkezete

- Az első részben a disszertáció témája és a kutatási probléma bemutatás kerül kifejtésre. Ebben a tartalmi egységben megtalálható a téma tudomány rendszertani helye, a téma relevanciájának igazolása, a probléma aktualitása és a kutatói kérdések és hipotézisek vizsgálat is.
- A második egységben a szakirodalmi előzmények kerültek kifejtésre a sajátos nevelési igénnyel kapcsolatban. A hazai fogalomrendszert hasonlítottuk össze a nemzetközi meghatározásokkal és modellekkel.
- A harmadik részben az inklúzió fogalmának SNI integrációra vonatkoztatott értelmezésére került feltárássra, valamint az inklúzióval és hatékonysággal kapcsolatos konklúziók összegzésére került sor.
- A negyedik egység foglalta magába a pedagógus attitűd fogalmának neveléstudományi értelmezését. Ebben a részben határoltuk körül az attitűd, kutatásban alkalmazott munkadefinícióját is.
- Az ötödik és a hatodik részben a kutatás módszertani apparátusának bemutatása, a módszer kiválasztási módszerének feltárása és indoklása olvasható. Tekintve, hogy az alkalmazott matematikai elemzési módszert az attitűdvizsgálat eredményeinek elemzésére

még nem használták fel, indokolt volt egy külön, hatodik tematikus és tartalmi egység létrehozása is ezzel kapcsolatban. A mérés módszertani apparátus részletezését a mintavételi eljárások bemutatása és a minta sajátosságainak kifejtése követte.

- A hetedik részben olvashatók a mérési eredmények és azok elemzése, melyet a nyolcadik fejezetben a kutatási eredmények részletes összegzése majd a konklúziók megfogalmazása követ.
- Zárásként a kutatással kapcsolatos reflexiók és fogalmi kiegészítések kerültek egy záró fejezetbe. Ezek külön részbe gyűjtése indokolt volt ugyanis a kutatással kapcsolatban fontos és összegző jellegű megállapításokat tartalmaz, de beépítve a felsorolt fejezetekbe azok értelmezését potenciálisan zavarhatta volna.

A kutatás tézisei

Az SNI integrációval kapcsolatos elfogadó vagy elutasító attitűd kvantitatív eszközökkel mérhető. A mérés során pedig feltárhatók azok a háttérváltozók, melyek a befogadó pedagógus attitűd kialakulásában döntő szerepet játszanak. A kutatás során ezek a feltételezett háttérváltozók a következők voltak:

- iskola elhelyezkedése (megyeszékhely, város, község)
- a pályán eltöltött évek száma
- a pedagógus végzettsége, az általa tanított szaktárgyak
- a vizsgált pedagógus intézményében, osztályában van-e SNI tanuló
- az átlagos osztálylétszám
- a kitöltő neme
- gyógypedagógiai kompetencia

Az szakirodalom alapján várható volt, hogy az SNI tanulók mintájában, a kutatás kereteiben meghatározott teljesítménymutatók ott lesznek kedvezőbbek, ahol az intézmények befogadóak. Mindez feltételezi azt is, hogy a kutatás során vizsgált iskolákban az SNI befogadás intézményi szintre emelhető.

Ez felvetette annak lehetőségét, hogy a befogadó pedagógus attitűd és az iskola inklúziós indexe közvetlenül összekapcsolható. Mindez a tanulók iskolai előmenetelén, teljesítményén kvantitatív eszközökkel mérhető is. Azaz a befogadóbb pedagógus attitűd eredményeképpen

kedvezőbb teljesítmény jelenik meg az SNI tanulók csoportjában is, ahogy azt a nemzetközi modellek, elméletek, modellek előre jelezték.

A kutatás módszertana

A pedagógusok viszonyulását a sajátos nevelési igényű gyermekek integrált nevelésével kapcsolatban egy kipróbált kérdőív továbbfejlesztett változatával mértük. Kiindulási pontot Horváthné Moldvay Ilona (2006): Attitűdvizsgálat pedagógusok körében az integrált nevelésről című tanulmányában ismertetett kérdőív jelentette, melynek kiegészített változatát használtuk. A kiegészítést a 2006 óta bekövetkezett törvényi és diagnosztikus meghatározásokban bekövetkezett változások indokolták.

Az SNI tanulók teljesítményét az SNI megállapításával kapcsolatos szakmai protokollban meghatározott standardizált tesztek eredményeiként értelmeztük és ez tekinthető a teljesítmény munkadefiníciójának a kutatásban.

Az intézmények esetében a befogadó közeg vizsgálatára az Inklúziós Indexet (*Booth és Ainscow*, 2011) használtuk.

A pedagógus attitűd vizsgálatára használt kérdőív felvétele során nyert adatokat SPSS 23-as verziójú szoftverrel elemeztünk (Mann-Whitney U teszt, ANOVA)

A kutatás eredményei

Sikerült a pedagógus attitűd fogalmát a neveléstudomány területén megfeleltetni a felhasznált munkadefiníció és a kutatási eredmények alapján.

Az SNI tanulók kiválasztása a kutatás során érvényes törvények kategória alkotási gyakorlatának megfelelően történt. Ezért feltételezhető volt, hogy a törvény által támasztott szempontok alapján a minta homogén. A kutatási eredmények azonban azt igazolták, hogy a vizsgált minta közel sem olyan egységes, mint azt a hazai diagnosztikai rendszer feltételezné. Az alacsony intellektusú kiegyenlített profillal (WISC-IV altesztjeiben alacsony szórás mellett teljesítő) és az alacsony intellektusú, de szórt profilú gyerekek, valamint az átlagos és magas intellektusú kiegyenlített és szórt profilú tanulók egyszerűen nem helyezhetők egy csoportba és ennek mérhető eredményei látszanak. A vizsgált minta felében az SNI, tanulási zavarral küzdő gyermekek intellektusa legalább 20%-kal alacsonyabb, mint a normál eloszlás indokolná, és a pedagógiai teszteken a tanulók 55% ért el gyengébb eredményt, mint azt a profiljuk valószínűsíthette volna. Felmerül annak a lehetősége, hogy a kutatás során ez a két minta ugyanaz, azaz az alacsonyabb intellektusú tanulási zavarral küzdő tanulók integrációja kudarcos leginkább mérhető mértékben. Mindez arra utal, hogy a teljes teszt mutató, azaz az IQ értéke önmagában kevés információ az integráció szempontjából és hogy a kognitív tesztekkel feltárt tanulási képességprofil erőteljesebb és minőségi elemzésére is szükség lenne.

A kiegészítő vizsgálatok felfedték, hogy az SNI tanulók intézményválttatása sajátos mintázatot követ a vizsgált populációban. Emellett az eltérő intellektusú tanulók eloszlása ennek ellenére sem különbözött a vizsgált intézményekben, de a tanulók iskolai teljesítménye között már releváns különbség volt mérhető. Ez alapján inklúzióról nem beszélhetünk a kutatás intervallumában.

Nem volt felfedhető olyan sajátos minta a vizsgált intézmények között, amely alapján kijelenthető lett volna, hogy egyik vagy másik iskolában releváns mértékben hatékonyabb lenne az SNI integráció. Ennek oka, hogy nem sikerült intézményi szinten mérni az SNI gyerekek befogadását és továbbra is egy-egy pedagógusra vonatkoztathatóan működik jó gyakorlat a vizsgált mintában. Valamint a megfigyelt órák során nagy módszertani változatosság sem volt tapasztalható.

Sem a módszertani váltás, sem a diagnosztikus nézet cseréje nem történt meg az adatok alapján megnyugtató mértékben és az inklúzió még várat magára. A törvény továbbra is diagnózisként és idegrendszeri eltérésként tekint a tanulási zavarokra. A korábban bemutatott statisztikai adatok pedig bizonyítják, hogy az SNI diákok leszakadnak a hazai köznevelésben.

A befogadást nem sikerült a kutatás során intézményi szinten egyértelműen kimutatni, mely utalhat arra, hogy a korlátozó intézményvezetői attitűd (Arató, 2015) az SNI gyermekeket is érintheti, annak ellenére, hogy eddig cigány/roma tanulók esetében volt mindez vizsgálat tárgya.

Jelen kutatás eredményei és a források elemzése alapján is elmondható, hogy a tanulói hatékonyság és az intelligencia között komplexebb az összefüggés és legfeljebb csak valószínűségi tényező mindebben az intellektus, sem mint omnipotens változó.

A kutatás során megvizsgált mintában inklúзивitás nem figyelhető meg, legfeljebb csak integrációról beszélhetünk (*Illyés, 2000*). Már 2006 óta ismertek azok az új paradigmák a gyógypedagógiában (*Artiles, 2003*), melyek mentén a diagnosztikus rendszert vagy legalább a diagnózis hasznosulását át kellett volna gondolni, ez mégsem történt meg a 2011-es köznevelési törvény megalkotásával. Ezt az adatok alátámasztja, hogy hazánkban a halmozottan hátrányos helyzet és az SNI státusz továbbra is összekapcsolható (*Vida, 2016*) (*Erőss, 2017*) statisztikai számokon (*KIFIR, 2015*) keresztül, még ha a háttérben meghúzódó okok nem is pontosan ismertek, feltártak. A kutatás során erre utaltak a források alapján feltárt fogalmi zavarok, a mérési eredmények. Mindezek feltárták, hogy az SNI státusz megállapításához alkalmazott teszteredmények mennyiségi elemzése és értelmezése önmagában nem elegendő. Ezt bizonyíthatja, hogy a vizsgált intézményekben sem az önmagában alkalmazott módszertan és munkaforma, sem pedig az osztálylétszám redukálása önmagában nem elegendő az inklúзивitás elősegítéséhez. Az inklúзив osztályok (*Tetler, 2006*) és inklúзив iskolák (*Ainscow és Booth, 2011*) sokkal több változó mentén határozhatók meg.

Az attitűd vizsgálat során releváns faktorként, azaz a befogadó attitűd létrejöttében értékelhető háttértényezőként csak a gyógypedagógiai

ismeretek megléte azonosítható be, illetve az, hogy a vizsgált pedagógus osztályában van vagy volt-e SNI tanuló. Egyértelműen azok a vizsgált pedagógusok voltak elutasítóbbak, akik nem is találkoztak még SNI tanulókkal és akik nem rendelkeztek semmilyen ismerettel az SNI-vel kapcsolatban, melyet bejósolt az attitűd meghatározásában felhasznált valamennyi modell, mely javarészt az Allport féle definíción alapult.

Óvatosságra int azonban mindez, ugyanis voltak szélsőségesen elutasító attitűddel rendelkező pedagógusok, akik gyógypedagógusi végzettséggel rendelkeztek. Ebből következtethetünk arra, hogy komplex háttérű és multifaktoriális folyamat az attitűd kiépülése, melynek további vizsgálata indokolt tekintve a vizsgálati eredményeket.

A feltárt eredmények mindegyike mentén további kutatás tervezhető ugyanis számos olyan összefüggés került felszínre, mely megcáfolta a korábbi elméleti modelleket vagy éppen bizonyította, de utalt arra, hogy a részletes háttér ismerete nélkülözhetetlen lenne. Ilyen például, hogy a befogadó környezet és az SNI tanulók teljesítménye a vizsgált csoportban nem korrelált, annak ellenére sem, hogy felhasznált szaktudományos modellek ezt evidensnek veszik. Ennek további vizsgálata indokolható.

A tézisekhez felhasznált hivatkozások

- ARATÓ Ferenc (2015): Korlátozó attitűdök intézményvezetők körében, *Autonómia és Felelősség* I. évf. 1. sz., 45-58. p. ISSN 2415-9484
- ARTILES, Alfredo J. (2003). Special education's changing identity: Paradoxes and dilemmas in views of culture and space. *Harvard Educational Review*, 73, 164-202. ISSN 0017-8055
- BOOTH, Timothy - AINSCOW, Mell (1994): *From them to us - An international study of inclusion in education*. London Routledge. 280 p. ISBN 978-0415187398
- DYSON, Alan - FARRELL, Peter - POLAT, Filiz - Hutcheson GRAEME,. (2004): *Inclusion and pupil achievement Research Report*. London, Department for Education and Skills. University of Newcastle. 35 -89 p. ISBN 1 84478 319 7
- ERŐSS Gábor (2017): *Ki tud többet az iskolákról? [Kritika a Civil Közoktatási Platform szakmai-kritikai programjáról]*. Új pedagógiai szemle 67. évf. 1-2. sz.. 95-107 p. ISSN 1215-1807
- ILLYÉS Sándor (2000): *Gyógypedagógiai alapismeretek*. Budapest, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai. 666 p. ISBN 9637155287

- LÁNYINÉ ENGELMAYER Ágnes (2014): Változásban a pszichológiai és gyógypedagógiai diagnosztika, Neveléstudomány : oktatás - kutatás – innováció, 2. évf. 3. sz., 33-52. p. ISSN: 2063-9546
- LÁNYINÉ ENGELMAYER Ágnes (2017): Intellektuális képességzavar és pszichés fejlődés, Medicina Könyvkiadó Zrt., 432 p., ISBN: 9789632266152
- RÓZSA Sándor - LÁNYINÉ DR. ENGELMAYER Ágnes - NAGYNÉ DR. RÉZ Ilona - MÉSZÁROS Anna - BASS László - DR. KŐ Natasa - MLINKÓ Renáta (2008): Tapasztalatok a WISC-IV gyermek-intelligenciateszt magyarországi standardizálásáról. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság. 167 p.
- TETLER, Susan (2006) Inkluzív osztályok - A tanítás és tanulás modelljei, dilemmák és kihívások. Iskolakultúra, 16. évf. 10. sz. 36-43. p. ISSN 1789-5170

A doktori értekezéshez kapcsolódó publikációk

- VIDA Gergő (2017): Miként lesz a tanulási zavar diagnózisa stigma – Avagy mi a fontosabb: a diagnózis vagy a gyermek? Új Pedagógiai Szemle 67 : 3-4 pp. 16-33. , 18 p. (2017)
- VIDA Gergő (2017): A hátrányos szociális helyzet megjelenése az oktatás alrendszerében, In: Mrázik, Julianna (szerk.): *A tanulás új útjai*, Budapest, Magyarország : Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete (HERA),. 214-230.p.,
- VIDA Gergő (2017) Befogadás vagy kirekesztés Intézményválasztási és változtatási stratégiák a sajátos nevelési igény tükrében.: Intézményválasztási és változtatási stratégiák a sajátos nevelési igény tükrében, Autónia és Felelősség Neveléstudományi Folyóirat, 3 évf. 1-4. 81-102 p,
- VIDA Gergő (2015): Az Oktatási inklúzió eredete és hazai értelmezése, *Educatio* 24 : 4 . 107-111. , 5 p. (2015)
- VIDA Gergő (2015): A tanulási zavarok hazai kategorizálásnak problémái. *Autónia és Felelősség*, 1. évf. 3. sz. 33-51. p. ISSN 2415-9484
- VIDA Gergő (2015): A gyógypedagógiai képzések összevetése - német és angol intézmények gyógypedagógus képzéseinek összefoglalói In: Kéri, Katalin (szerk.)*Az európai*

pedagógusképzés metszetei : tanulmánykötet Pécs, Magyarország : PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, PTE BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola, 97-119. p.

- VIDA Gergő (2014): A tanulási zavarok hazai kategorizálásnak problémái, *Autonómia és Felelősség Neveléstudományi Folyóirat*, 1 : 3 pp. 33-50. , 18 p.
- VIDA Gergő (2014): A feminista pedagógia "gender" és "race" kérdései - egy könyvfejezet kapcsán, *Autonómia és Felelősség Neveléstudományi Folyóirat*, 1évf. 1 sz. . 75-79. p.
- VIDA Gergő (2019): A tanulási hatékonyság mérés – Kognitív képességprofil a tanulási teljesítmény mögött. *Autonómia és Felelősség, In print*
- VIDA Gergő (2019): SNI integráció az anyagi ráfordítások tükrében, *HERA Évkönyv, In print*
- VIDA Gergő (2019): The pedagogical definition of attitude - the interpretation of the concept of attitude throughout the example of reception and inclusion, *Herj In print*

Konferencia előadások

2018

- AZ SNI INTEGRÁCIÓ HATÉKONYSÁGA A DIAGNÓZIS ASPEKTUSÁBÓL
Horizontok és Dialógusok IV. konferencia.
Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország 2018.05.09. - 2018.05.12.,
- SNI INTEGRÁCIÓ AZ ANYAGI RÁFORDÍTÁSOK TÜKRÉBEN
Oktatás – gazdaság – társadalom, HuCER 2018. - Hungarian Conference on Educational Research
Konferencia helye, ideje: Székesfehérvár, Magyarország 2018.05.24. - 2018.05.25.,
- DIAGNOSTICAL SELECTION AND CHANGE STRATEGIES IN LIGHT OF SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS AND EFFICIENCY - THE HUNGARIAN MODELL
XI. International Congress of Educational Research – Krakkó 2018.09.17. - 2018.09.18.,

2017

- BEFOGADÁS VAGY KIREKESZTÉS – INTÉZMÉNYVÁLASZTÁSI ÉS VÁLTOZTATÁSI STRATÉGIÁK A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY TÜKRÉBEN
- Budapest, Magyarország : Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete, Hungarian Educational Research Association (HERA), (2017)
- A LESZAKADÁS VIZSGÁLATA AZ SNI-S TANULÓK KÖRÉBEN
XVII. Országos Neveléstudományi Konferencia
Nyíregyháza, Magyarország : MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Nyíregyházi Egyetem, (2017)
- A TELJESÍTMÉNYALAPÚ LESZAKADÁS A KÖZOKTATÁSBAN – A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY PROBLEMATIKÁJA INNOVÁCIÓ, KUTATÁS, PEDAGÓGUSOK.
Budapest, Magyarország : Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete, Hungarian Educational Research Association (HERA), (2017)
- GYÖKEREK ÉS SZÁRNYAK: A LEŐWEY KLÁRA GIMNÁZIUM 20 ÉVE Hagyomány és megújulás : Iskolatörténeti konferencia

2016

- A (BEFOGADÓ) PEDAGÓGUSATTITŰD FOGALMA ÉS JELENTŐSÉGE
A tanulás és nevelés interdiszciplináris megközelítése: XVI. Országos Neveléstudományi Konferencia Szeged, Magyarország: MTA Pedagógiai Bizottság, SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, (2016)
- AZ OKTATÁSI INKLÚZIÓ EREDETE ÉS HAZAI ÉRTELMEZÉSE
Horizontok és dialógusok II. konferencianapok : Absztraktkötet Pécs, Magyarország : Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet, (2016)
- A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY MEGJELENÉSE A HAZAI PEDAGÓGIAI RENDSZEREKBE
A tanulás útjai : HUCER 2016, Kaposvár, Magyarország : Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete (HERA), (2016)
- A HÁTRÁNYOS SZOCIÁLIS HELYZET MEGJELENÉSE AZ OKTATÁS "ALRENDSZEREIBEN"
Kaposvár, Magyarország : Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete (HERA), (2016) pp. 193-193. , 1 p.

2015

- A PEDAGÓGUS ATTITÚD HATÁSA AZ INKLUZIÓ FOLYAMATÁRA ÉS A TANULÓI TUDÁSTARTALMAK ALAKULÁSÁRA - Horizontok és dialógusok konferencia 2015.
- OKTATÁS, INKLUZIÓ ÉS MULTIKULTURALIZMUS
Magyar Nevelés- és Oktatóskutatók Egyesülete, Hungarian Educational Research Association.
Kaposvár, Magyarország : Magyar Nevelés- és Oktatóskutatók Egyesülete (HERA)

Egyéb publikációk és konferencia részvételek

VIDA Gergő (2017): Gyökerek és szárnyak: A Leőwey Klára Gimnázium 20 éve In: Sárkányné, Lengyel Mária (szerk.), *Hagyomány és megújulás : Iskolatörténeti konferencia, Pécs, Magyarország* : Pécsi Leőwey Klára Gimnázium, (2017) pp. 87-96. , 9 p.

VIDA Gergő (2015): Középkori japán várak és ostromaik, Várak, kastélyok, templomok: Történelmi és Örökségturisztikai Folyóirat, 142-145. , 4 p.

VIDA Gergő (2014): A kard árnyékában.: A Jikishinkage Ryu stílusú kardvívás története, mesterei és gyakorlatai, Budapest, Magyarország : Lunarimpex (2014) , 207 p. (monográfia)

VIDA Gergő (2008): Kashima Shinden Jikishinkage ryu kenjutsu, Budapest, Magyarország : Lunarimpex (2008) , 101 p. (monográfia)

Konferencia

2015

SZAMURÁJ ETHOSZ ÉS MÍTOSZ – FIKCIÓ ÉS VALÓSÁG

Közel, s Távolság" Orientalisztika Konferencia – ELTE Eötvös József Collegium „SZÜLETÉS, ÉLET, HALÁL” - MECSI BEATRIX

2015

EUROPEAN KORYŪ-BUJUTSU CONVENTION - Kashima Shinden Jikishinkage ryū 鹿島神傳直心影流